

Po narodopisni razstavi češkoslovanski.

Dne 23. oktobra t. l. zatvorila se je formalno in slovesno etnografska razstava, do katere so Čehoslovani s Slovaki vred in drugi Slovani, nekoliko tudi Neslovani, plačali dva milijona vstopnic. Ta razstava, ki je bila jedina te vrste v Avstro-Ogerski in tudi v vsem Slovanstvu, je zaslužila največ pozornost skupne današnje kulture, a nasprotniki Slovanstva so jo nalašč tolmačili krivo, in kar je najtužnije, dobila ni podpore niti od tam, kjer imajo največji interes pospeševati tako kulturno delo med narodi.

Od začetka in dalje so presojevali sedaj zatvorjeno narodopisno razstavo poseбно nemški sosedje s političkega stališča. Zato je tudi njih organi niso niti omenjali, pač pa so, kakor ob bivši jubilejni razstavi češkega naroda, le prežali, da bi zasledili snovi za hujskanja proti istim Čehoslovanom. K sreči se ni pripetilo čisto nič, kar bi bilo dalo povod k ščuvanju, in takó so bili isti nacionalno in politički nasprotni listi celo ob letošnjih pasjih in tudi pozneje neobičajno vročih dnevih prisiljeni svoje predale polniti bolj s poročili o japonsko-kitajski vojni in njenih posledicah, nego pa z denunciacijami o Čehoslovanih.

Pri vsem hudem je to še najbolje, da so ti nasprotniki vsaj narodopisno razstavo pustili na miru. Kdor pa more količkaj soditi trezno, razvidi, da so z molčanjem in prikrievanjem nemški listi škodili največ nemški narodnosti; kajti tudi Nemci bi se bili pri ogledavanju mnogovrstnih razstavnih oddelkov mnogo naučili za svoje svojstveno kulturno napredovanje.

S tem, da je bila tudi vlada petom naučnega ministerstva odbila vsakatero državno podporo v pokritje stroškov za razstavo, je tudi ona zavzela političko stališče, katero pa na to stran ni kazalo na njeno posebno državniško modrost.

Tako eminentno kulturno delo, tudi če koristi le jednemu samemu narodu, mora tudi pravilna državna politika pospeševati; saj narod, ki se navdušuje za tako delo, ostaje miren, se povzdiguje duševno ter razvija tudi blagostanje, in to vse je državi le na korist. Le nezdrave razmere tudi v obči politiki so mogle dovesti do nenormalnega odnošaja tudi med vlado in češko narodopisno razstavo, in kulturna zgodovina v tem pogledu pač ne bode mogla pohvaliti tiste bivše koalicijske vlade, ki je tej razstavi odrekla državno gmotno podporo.

No politika je šla še dalje; v Pragi so bile normalne razmere uže davno pred razstavo; ali izjemnega stanja nad Prago in okolico vendar niso hoteli preklicati, ker so se bali bolj rezkega akcenta pri povdarjanju

teženj, ki jih imajo Čehoslovani in avstro-ogerski Slovani nasproti monarhiji in med seboj. Šele dne 18. oktobra, torej par dni pred zaključenjem razstave, je nova vlada razrušila naredbo o izjemnem stanju. Obči protislovanski sistem je torej kriv, da je bila Praga ves čas svoje razstave pod izjemnim stanjem, in da bi ne bilo te razstave, bil bi uže poprej konec tega stanja, proti kateremu so govorila vsa dejstva in postopanje češkega naroda.

Narodopisna razstava je kljub nasprotnim nameram obče politike postala tudi nacionalno-politiškega pomena; ona je pospeševala zavest o skupnosti Čehoslovanov Češke, Moravske in Sileške ter Slovakov, kajti Čehi iz vseh svojih dežel in Slovaki, tostranski i ogerski, so združeno sestavljali predmete za Pražko razstavo in so si jo tudi skupno ogledovali. Dá, tudi Čehoslovani iz Dolnje Avstrije in poseбно tudi iz Amerike so imeli na razstavi svoje posebne oddelke, v katerih so kazali, da še živé, da se razvijajo kolikor možno v soglasju s svojstvi skupnega češkega naroda.

Narodopisna razstava češkoslovanska je po sestavi in soudeležbi nekaj jedinega, in to je razlika od vseh dosedanjih velikih razstav. Ona je namreč sad truda in žrtev vseh slojev in stanov češke narodnosti; najširše množice so zbirale prispevke, da je postala razstava ne toliko velikanska, kolikor pa vendar obsežna in najraznovrstniša po predmetih. Ta razstava je blagodejno vplivala uže po svojih pripravah; kajti narod je poseбно dve zadnji leti pripravljaj snovi najprej za krajne in okrajne razstave, potem od teh in od drugod izbiral predmete za skupno razstavo.

Razumni rodoljubi so po nazorih razsvetljenih duhov narod poučevali o pomenu svojstvenin, in takó je ta narod v svojih najširših množicah, ne mehanično, temveč s povoljnim spoznanjem iz svojega in po svojih načelih pripomogel, da je tako izborna vspela skupna narodopisna razstava.

Preprosti narod v obče uže ni več vedel, kake vrednosti je proizvajal nekdanj, in kake izdelke ne le praktične, temveč tudi umetniške cene vstvarja še dandanes. Narod v zakotjih svojih gorá je stoletja in do danes po svojem razumu lajšal in slajšal si življenje, s tem povišal vrednost tega življenja, ne da bi se mogel prav zavedati o blagosti svojega dela. Sedaj pa, ko vidi, da njegove tvorbe in še vedno trajajoče svojstveno gibanje in delovanje občuduje tudi naobražen del njegovih sinov in hčerá, — sedaj začne se mu vzbujati ponos, da je toliko sposoben za dela, katerih si ni upal kazati v tujini, in o katerih je menil, da so le za domačo rabo.

Tako more narodopisna razstava obuditi v narodu tudi večo zavest o njegovi zgodovini; tudi zgodovinski dokumenti, različne listine, po stoletja stare, dobijo v očeh narodovih večo vrednost. Na razstavi je bilo razloženih na deset, zopet in zopet deset tisoč listin, spisov, rokopisnih in tiskanih, po več vekov starih knjig, in vse te starine vzbujajo spomine na bogato prošlost Čehoslovanov, in takó doseže razstava po očitnih dokazih več, nego poučevanja, ki bi trajala desetletja. Narod ni še nikjer in nikdar videl sam toliko o svoji skupnosti, kakor na tej razstavi; nikdar ni mogel soditi, koliko zmorejo njegove skupne sposobnosti, zmožnosti in sile, kakor na tej razstavi. Poslednja mu je dala pravo zrcalo, v katerem se more ogledovati, ne da bi se slepil. On vidi v tem zrcalu, da more s svojimi sposobnostimi vsvariti take tvorbe, kakoršne morejo tekmovati z izdelki in tvorbami naprednih, velikih narodov. Ako zahteva čas drugih snovij za različne potrebščine, pa lepotičje na njih more ostati, ali docela staro, ali pa popolnjeno po starih vzorcih.

Čehoslovani in Slovaki so na svoji skupni razstavi dokazali s starimi in novimi deli svojega uma, svojih tvornih sil, da jim ni treba hoditi na posodo k drugim narodom, kar se dostaje umetnosti in umetnih izdelkov; oni morejo na podstavi vstvarjenega nadaljevati svoje kulturno delo in takó zadoščevati svojim potrebam s pomočjo motivov, ki so jih tekem vekov izumile njih duševne sile.

In razsvetljeni duhovi tega naroda svoje nadaljnje zadače uže tako razumejo; kajti s starimi motivi razvijajo moderno umetno obrt in umetnost. Uže se modernizujejo stari načrti, ki se tudi polagoma izvedejo na stavbah, pohištvu, obleki, slikah in drugod. Kakor je n. pr. Dvořak uporabil češke narodne motive za svoje skladbe, ravno tako morejo drugi umetniki stare in še sedaj v narodu žive vzorce uporabljati za moderne potrebe, in tako utegnejo Čehoslovani prvi emancipovati se ali vsaj začeti osvobajati se od tujih izdelkov, od tuje umetnosti, in s tem bi napočila nova doba v kulturnem razvoju češko-slovanske narodnosti.

Prav za prav stare tradicije niso še popolnoma pretrgane, in narod more smatrati tuje vsiljevanje za epizodo, katera bodé svedočila, da so bili Slovani v obče prehvapljeni od moderne kulture tujih narodov ter da niso vsled tega vedeli, kakó bi se vedli, in so v stiski in napačni sramežljivosti začeli svoja svojstva zametati ter tuje kar slepo sprejemati.

Vidi se tudi Slovanom, kakó okorni so še v salonu in v vsem posnemanju tujega. Ko jih prešine zavest, da ima tudi njih duh, pravico vsvarjati svojstveno kulturo, začnejo Čehoslovani in drugi soplemenski narodi sami razvijati svojstveno, če tudi modernizovano kulturo in jo bodo potem tudi branili pred tujim vplivom.

Narodopisna razstava českoslovanska kaže v skupnosti predmete, ki jih je vsvarjal in izdeloval narod v nižih slojih, torej narod, ki je bil veke in veke brez vsake politiške svobode. Taka kultura je seveda jednostranska, nepopolna, ker človeka omejuje na dom, na pohištvo in to, da bi isti dom, isto pohištvo pripravil kar možno primerno in prijetno za prebivanje. Ta polovičarska kultura je zadovoljna, ako človeka obleče v primerni in tudi vsaj za redke prilike okrašeni kroj, in da ga ob počitku razvedri s pesmijo in v obče z godbo.

No tako jednostransko kulturo imajo do današnjega dne tudi drugi veliki narodi; saj prave politiške svobode, ki bi krepila niže in širše sloje, niti velike tako zvane civilizovane države ne podeljujejo še.

Razlika je pa le ta, da Čehoslovani s Slovaki vred so v največi politiški nesvobodi znali instinktivno in po svojih svojstvenih sposobnostih za življenje ukreniti to, kar se v obče dá doseči pri takih razmerah, v tem ko so drugi neslovanski narodi mnogo ubožniši in nesposobniši na to stran. Ako bi bili Čehoslovani in drugi slovanski narodi v dobah politiške nesvobode omejevali se izključno na odločeno jim tlako ter v smislu sedanje požidjene demokracije skrbeli jedino za polnjenje želodca, bili bi s kritiškega stališča prav pomilovanja vredni; kajti mi bi morali misliti, da so živeli ne le kot tlačani, temveč blizo na tisti stopinji, na kateri se nahajajo pohlevna uprežena živinčeta. Tako pa slovanski dedje niso živeli, temveč so, kakor smo rekli, krasili svoja poslopja in obleko in plemenita čustva vzbujali s pesmijo in godbo. Kljub politiški nesvobodi in dolgotrajni vsakovrstni tlaki slovanski predniki niso živeli nizko življenje, temveč oplemenjeno z umetnostjo, ki so jo porabili za vse potrebe in prilike življenja.

Tudi delavski stanovi se po takem morejo učiti od narodopisne češke razstave, da bi obračali pozornost ne le izključno na kruh, temveč tudi na vzbujanje in gojenje plemenitih čustev, s katerimi sosebno morejo tudi v svojih največih stiskah povišati vrednost življenja. Češka etnografska razstava, ki je nastala iz plodov širših slojev naroda, kaže zopet na širše moderne mase in uči, da le svojstvene narodne sile morejo povišati življenje, in da torej je vsakemu sloju v lastnem interesu dolžnost, da se vzgaja in nadalje živi v okviru kulturnih svojstev svojega naroda.

Če pa slovanska kultura, kakor svedoči etnografska razstava, uže sama na sebi svojstveno pospešuje vrednost življenja posamičnikov in torej tudi narodne skupnosti, je p.č. dostojno, da se podpira taka kultura, da se jej ne delajo zapreke, in drugi narodi bi mogli Slovane v plemenitem smislu le zavidati, da so toliko sposobni za svojstveno kulturo, torej bi jih tudi ti tuji narodi ne smeli zavirati ali celó zaničljivo posmehovati se jim.

Tudi Nemci se vglabljujejo vedno bolj v svoja svojstva in jih skušajo uresničavati tam, kjer so se slabila ali uže izgubljala. Slovani Nemcem ne vsiljujejo svojih svojstev, temveč neomejeno priznavajo tudi njih kulturi posebno vrednost; taka bi morala biti pa tudi od naroda do naroda.

Češka razstava je pokazala, da Slovani imajo dovolj svojstvenih duševnih sil za latno kulturo; kjer jim je treba na posodo jemati, tam si to poiščejo sami in ne potrebujejo drugih svetnikov. Češka razstava razkriva tudi lastnim sirovom in hčeram, da se jim ni treba sramovati svojih kulturnih sil in del.

Kakoršna pa je s Čehoslovani, taka je tudi z drugimi Slovani; sposobnosti vsaj so jednake, če tudi je zgodovina mogočno pometala z njimi. Kar torej svedoči češka razstava o Čehoslovanih, to velja za vse slovanske narode. Ti v resnici, tudi če ne predstavljajo na vse strani jednako razvitih kulturnih dejstev, imajo pa sorodne in jednake sposobnosti. Te pa naposled odločujejo, in takó je torej slovanski tip zajedno tip, ki vsvarja in more vsvarjati svojstveno kulturo drugih nadarjenih plemen in tako stati dostojno in ravnopravno poleg drugih priznanih kultur.

Naj bi češkoslovanska narodopisna razstava pospeševala spoznanje o svojstvenem kulturnem tipu slovan-skem, o svojstveni slovanski kulturi in njeni vrednosti za človeštvo v obče; naj bi spoznali drugi narodi njeno

veljavo, naj bi jo pa Slovani zanaprej praktično izvrševali jednako, kakor so jo izumljali, sestavljali in s preprostimi pripomočki uresničevali češkoslovanski pradedje in jo v oddelkih še dandanes razvijajo njih potomci in potomke. Slovani bodimo hvaležni velikim in praktičnim umom češkoslovanskih sinov in hčerâ, da so nam v skupni etnografski razstavi podarili zrealo, da se moremo v njem ogledovati za nadaljnjo naše ravnanje.

Kaj nas učé dogodki v Zagrebu?

Vse avstrijsko novinstvo pečalo se je in se deloma še peča z zadnjimi dogodki v Zagrebu. Razpravlja se stvar z najrazličnejših stališč, govori in piše se strastno in mirno akademično, na jedni strani se pretirava, na drugi jemlje se tem demonstracijam vsak političen pomen. Ne glede na politično stran in na posledice, ki jih bodo imeli ti dogodki posebno za Zagrebske velikošolce, zdé se nam te demonstracije važne posebno zato, ker nam kažejo duševno razpoloženje in smer političnih teženj in stremljenj hrvatske akademične mladine.

Zagrebski dogodki pričajo nam, da politična vzgoja, katero dajejo stare politične stranke na Hrvatskem mlademu naraščaju, ne vede tega do treznega premišljevanja in mirnega razmatranja o kulturnem in gospodarskem položaju svojega naroda, o odnošajih med Hrvatsko in Ogersko ter o sredstvih, kako rešiti se madjarske hegemonije. Hrvatska mladina je v svojih govorih in činih „radikalna“, ne mara se spuščati v „filistersko“ premišljevanje, ravna joč se po stari frazi, da mladina ne sme biti pretrezna. No nam se zdi, da so časi za tak radikalizem uže davno minoli, in želeli bi, da mu tudi mi Jugoslovani damo za vedno slovo!

Kam tako početje vede, kaže nam vsa naša minolost, kaže nam pa posebno jasno tudi bilancija zadnjih dogodkov.

Kakošne bodo posledice teh demonstracij? Mržnja med Srbi in Hrvati vzplamti sedaj z novo, podvojeno silo. Bil se bode boj na vsej črti, na gospodarskem, kulturnem in političnem polju s podvojeno strastjo in s potencovanim sovraštvom. Kdo bo imel dobiček od tega? Madjari — isti Madjari, proti katerim so hrvatski akademiki tudi in s tolikim nevspehom demonstrovali; Hrvatska, nezavisna in samostalna Hrvatska, za katero so ti mladeniči, mi jim to odkritosrčno verjamemo, pripravljeni žrtvovati življenje, ta Hrvatska plača pa hud račun te nepremišljene demonstracije. Tega pač hrvatski akademiki niso pričakovali in še manj namerjali, in vendar bo tako, kajti Madjaronstvo, ki je doli v tako bujnem cvetu, stori izvestno vse, da zadosti užaljeni „ogersko-hrvatski vzajemnosti“, ogerski državni ideji in madjarskemu šovinizmu. Osebne kazni in preganjanja, katera bodo morali posamični akademiki pretrpeti, ne bodo hrvatski domovini prav nič pomagala. Kazni pa in zatiranja, katera čakajo hrvatske mladeniče, so morda manj občutljiva, manj britka nego diziluzije in ponižanja, katera so prestali takoj po demonstraciji.

Faktum, da je bilo dijaštvo prisiljeno izvoliti deputacijo, ki naj bi bila šla opravičit demonstracijo pred ogerskim ministerskim predsednikom — faktum, da je ta deputacija res potrkala na vrata barona Banffyja, z namenom to storiti, ter bila kljub temu odbita, ta faktum je bolj britek, bolj razžaljiv in ponižujoč nego najhujše politično preganjanje. Tega vdarca, tega ponižanja hrvatsko dijaštvo pač ne bo moglo nikdar pozabiti!

Da potolaži madjarsko jezo, kasiral je hrvatski ban vseučiliško zastavo, kot „onečašeno“ po onih demonstracijah, razpustil vsa dijaška društva ter naložil policiji in sodišču, da naj kar najstrože postopata proti izgrednikom. Hrvatski dijaki se sicer niso zbal banove jeze ter so se sami, dobrovoljno prijavili oblastvom, kar nam priča o plemenitem ponosu hrvatske mladine ter o nje pripravljenosti, žrtvovati za domovino — tudi svojo osebno prostost, svojo prihodnost, če treba! In baš v tem tiči tragični greh hrvatskih akademikov, da niso znali dati svojim žrtvam prave oblike, da niso še premišljali in morda še ne premišljajo, kakih žrtev zahteva dandanašnji domovina od nas.

Zgodovina nas uči, da moramo ne le politiki posvetiti vse svoje sile, temveč tudi tihemu, a vstrajnemu, drobnemu narodnemu delu, katerega se mora vsak lotiti. Vsak mora biti na svojem mestu, vsak mora delati v svoji stroki in v svojem kraju. No mora se pa tudi za svoje delo vsakdor temeljito pripraviti, kajti ako hočemo tekmovali z večimi in mogočnejšimi nasprotniki, moramo biti po razumu in morali večji od njih! Polovičarjem in površnim entuzijastom ne sme biti mesta med nami. Naše navdušenje za narod in domovino imej svoj izvor v razumu in opiraj se na znanje, nado v boljšo bodočnost pa zajemajmo iz zaupanja v svojo moralno silo in vrednost. Samo tedaj, ko bomo moralno boljši nego naši nasprotniki, materijalno utrjeni, ter bomo imeli zaveden in jedolnit narod za seboj, ki si bo v svesti, kaj hoče in kam hoče, samo tedaj bomo mogli tirati v resnici radikalno politiko, in ta čas ne bo lahko sile na svetu, ki bi mogla zaprečiti nam dosego postavljene si svrhe. Da pa pridemo kedaj do tega, mora začeti to reformo vsak najprej sam na sebi, v prvi vrsti pa se ve da akademična mladina, ki stopa na čelu naroda. Te žrtve so teže in močnejše nego žrtev osebnega junaštva; no nova doba zahteva novih žrtev, in kdor hoče svoji domovini koristiti v resnici — mora jej tudi te prinesiti!

Z 3+2.

DOPI SI.

Iz Prage, 21. (Zadnje dni na narodopisni razstavi). Poslednje dni, 17. in 18. okt., je bilo jako mrzlo in megleno; dohajalo je le malo ljudij na razstavo; 19. in 20. okt. sta bila pa posebno jasna in solnčca dneva.

Dne 19. okt. je bil določen, da obišče nadvojvoda Karol Ludovik razstavo, in uže zjutra si videl, kakó so dohajali ljudje v večem številu na razstavo; med njimi si zapazil ženske in moške v različnih narodnih krojih. Ti so se popoldne pred 1 uro razvrstili pred odhodom v „narodopisno palačo“ v primerne skupine, jedni so se vlegli po tleh, drugi so se postavili na stopnjice, ob straneh z zastavami. Na desni je stal jezdec na konju, na levi je bila miza s soljo in hlebom. Ko je došel visoki gost, je zagrmelo: Slava! in so nad vrati zadonele velike orglje. Nadvojvoda je v spremstvu ogledal si najzanimivejše dele razstave in tu pa tam povdarjal, da bi se morali ohraniti razstavljeni predmeti. Ugajala mu je sosebno tudi vesnica ali kmetska vas, ki sestaje na razsežnih prostorih iz raznih kmetskih domov, takih, kakoršni se še dandanes nahajajo po mnogih krajih čeških zemelj. V ta dan si malone pred vsakim takim domom zapazil po jednega narodnega godca, ki je na narodnem godalu kratkočasil obstopivše ga obiskovalce. Če si stopil v „izbo“ kmetskega

doma, ponudila ti je gospodinja kruha in soli. „Izba“ v hiši je taka, kakoršna je izba na Slovenskem in se na Moravskem in drugod tudi takó imenuje. Kmetški domi spominjajo mnogo na kmetije in kajže na Slovenskem; zapaziš pa takoj, da imajo češkoslovanski kmetje več praktičnega v zidanju in v vsem pohištvu. Tudi nadvojvoda Karol Ludovik je vzel kos hleba in soli, ko si je ogledal te kmetске hiše in kajže.

Na razstavi je polno raznih gostilen z značajem tega ali onega kraja. Po teh krčmah so v ta dan godli in peli in, kakor je nanese, na ozkih prostorih tudi zaplesali. Na razstavi je tudi velika koncertna dvorana. V ta večer je nastopilo kakih 40 ženskih in možkih igralcev v narodni noši. Igrali so: „Prastky“ (Predice). Prostonarodni običaj hanaški. Dejanje se vrši v kraju pri Litovlju na Moravskem. Predice in fantje predstavljajo v resnici domačo šego. Igra sestaje bolj iz melodij, nego iz drugega teksta, in to jej podaje največo vrednost. Melodije so popolnoma narodne, in je tudi tekst vzet iz dotičnega hanaškega narečja. Ženske so pele s čistim, ubranim krasnim glasom, kakor da bi pela samo jedna, in ta grla spominjajo na glasove slovenskih Gorenjk. Človek bi v domovini pač rad poslušal tako petje, no saj še celó razvajeni Čehi so zahtevali, da se je ponovila igra i naslednje večere.

Dasi je na večer mraz, vendar ljudje radi čakajo, da se otvori takózvana „Fontana“, umetna vodometna, v obliki visoke kupole sezidana naprava. V tem ko šviga voda v višine in se kaže v različnih barvah, očarano ljudstvo izraža glasno svojo zadovoljnost, in je še bolj oduševljeno, ko godba zavrvi vmes „Kde domov moj?“ ali pa „Hej Slovane“ i. t. d.

Ko odhajajo množice, hočejo zvedeti, koliko je bilo obiskovalcev tega dne, in blizo pri vhodnih vratih to natanko naznanjajo na posebni tabli. V dan obiska nadvojvode K. L. bilo je okolo 12.000 ljudi na razstavi, in to je mnogo nasproti poprejšnjim dnevom, ki so šteli v zadnje dni celó le po 2 tisoč ali malo več obiskovalcev.

Dne 20. okt. pa je doseglo obiskovanje dejanski vrhunec; prišlo je namreč na razstavo okroglo 89.000 ljudi. Značilno je bilo to, da ob 5. uri pop. jik je bilo 65.000, a čez 1 uro uže blizo 73 tisoč. Ljudje so oduševljeno pozdravljali vsako s številkami naznanjeno vest, da je došlo še toliko in toliko obiskovalcev. To-liko jih ni bilo niti v dan sv. Václava, v resnici pa je bila gneča na prostem in po razstavnih prostorih. V nekaterih oddelkih razstave nisi mogel prodreti niti dalje in si si moral izbrati druga mesta. Po 5. uri se uže ne vidijo več predmeti, in ljudje hité na prosto ali v zabavišča in krepilišča. Da je prišlo v nedeljo okolo 15.000 ljudi še po 5. uri, kaže, da je bilo na razstavi zares tudi drugih zabav, vrednih, da si jih ogledamo, oziroma da gremo gledat in poslušat.

Pri električni razsvetljavi je dobro ogledati tudi „Stara Prago“, t. j. nekoliko poslopij, sezidanih po stilu in velikosti popolnoma tako, kakoršna so bila v prejšnjih dobah v Pragi. Suhote so bolj ali manj v jednem in istem slogu napravljene; sprednje zidanje se završuje nad stropi v špičaste konce, ki tako rekoč zakrivajo streho. Okna so velika, pa z majhnimi okroglimi šipami, v svinčenih okvirih, kakor je bilo to v navadi do poslednjega časa tudi na Slovenskem.

„Stara Praga“ nima sredi trga nikake lipe, pač pa lepo ograjen poč (Brunnen). Pred jedno gostilno na tem

trgu so v nedeljo večer zaigrali godci, takoj so začeli plesati v kolobarju, ki se je večal od minute do minute, in se je raj raztezal daleč ven na trato in poti. Se ve da vse le v šali se je to vršilo. Po glavnih poteh so se na večer množice pomikale, dijaštvo prepevalo razne pesmi, množice so pele po za njimi. V to gnečo je dospel grof Lažanský, ki ma velike zasluge za razstavo. Narod ni prenehal klicati „slava! in naposled se je grof ustavil, odkrival se ter rekel, da kaj takega je najlepše zadoščenje za ves trud. Zdi se, da množice češkega naroda so jako hvaležne zaslužnim rodeljubom, in grofa S. Tarouca ne morejo prehvaliti, da je za Narodopisni muzej češkoslovanski odstopil v svoji palači na „Přikopech“ mnogo prostornih soban, dokler za isti muzej ne sezidajo posebnega poslopja.

Povdarjati moram, da kljubu veliki gneči poslednjo nedeljo na razstavnih prostorih vršilo se je vse mirno, niti jednega slučaja nisem zasledil, da bi se bil tudi le za pičico kalil mir. Tudi pijanih ali opitih ljudi nisi videl; narod je čustva odušivljenja izražal v dostojnih oblikah z dostojnim vedenjem.

Narod se je vedel mirno med izjemnim stanjem in se bode vedel mirno in dostojno sedaj, ko so vendar — v konec razstave — zrušili to izjemno stanje. Narod gre svojo pot dalje, in zavesti je v njem dovolj, da se ne da z lehka terorizovati, in se tudi ne umakne od nikdar ne izgubljenih historiskih državnih prav. Danes ko je še le pričelo poprejšnje stanje, je narod čisto hladnokrven, in tisti, ki so hoteli doseči posebne namere z izjemnim stanjem, vidijo sedaj, da so se jako motili. Pražkim nemškim listom je nekako žal, da je vendar konec izjemnemu stanju, no sami pripoznavajo, da s takim stanjem se ni doseglo čisto nič.

Razstava se zatvori 23. okt. pop. in ostane odprta do večera. Nad 2 milijona ljudi je od odtvorjenja do zaključenja obiskalo narodopisno razstavo. To pa se ne sme umeti takó, kakor da bi bilo ogledalo si razstavo zares 2 milijona individualnih oseb; mnogo oseb, zlasti Pražanov, je obiskalo razstavo po večkrat; vsak tujec, ki je prišel navlaš za to v Prago, si je razstavo ogledaval po večkrat. Pražani, kakor smo videli poslednjo nedeljo, so prišli v tisočih uže v mraku, ko torej niso mogli več videti razstavnih predmetov. Če pošteveno vse to, treba je odbiti okolo polovino, in potem je morda dovoljeno trditi, da okolo 1 milijon ljudi je videlo to, sedaj zaključujočo se razstavo; no to je tudi dovolj, in ko bi samo desetina od teh imela duševni dobiček od razstave, je uže to silno mnogo. Nadejati se moremo, da ta razstava obrodi tak sad med Čehoslovani, oziroma tudi med drugimi Slovani, kakor še nobena razstava. Najblagonosniša posledica razstave pa bode ta, da se zasnuje nov muzej, nalašč določen češkoslovanskemu narodopisju, in da najvažnejši predmeti te razstave so uže pridobljeni za novi muzej. Vsled tega bode ta muzej nekaka permanentna etnografska razstava ali nadaljevanje sedanje.

Ta muzej postane takó šola Slovanom od roda do roda, in to je silno potrebno.

Češki kmetje iz raznih krajev so mi pripovedovali, da se narodno blago nagloma izgublja tudi pri njih, in celó gorati kraji moravski so v opasnosti, da bi izgubili mnogo, kar je sedaj še običajno in živo med njimi.

Čehoslovani so si izbrali še pravi moment, da so bili začeli brzo in sistematično nabirati narodopisni material najprej za pokrajinske in potem za sedaj završeno skupno razstavo.

Tako so Čehoslovani rešili na tisoče in tisoče važnih drobtin, ki bolj ali manj vse kažejo o svojstveni duševni sili československega naroda. Kar se dostaje umetnosti in umetne obrtnosti, je ravno skupna razstava kazala tisoče in tisoče motivov, ki ostanejo plodnosni za vso bodočnost.

Mnogo se je pisalo o narodopisni razstavi; mnogo je bilo možno misliti o njej; ali kdor si je ni ogledal sam, ne dobi dovršenega pojma o njej. To, kar ženske roke češkega naroda izdelujejo in izvršujejo v pletenju, vezenju in v vseh lepotečnih delih, je tako, je na taki višini, da bi nihče nikomur ne veroval, ako se ne preveri sam o istini. Najlepša, najumetnija ročna dela izvršujejo češke Slovanke — brez vsakega šolanja. To je ostalo v narodu od roda do roda, in šole drugih narodov bodo morale pač dolgo delovati, predno dosežejo takih uspehov, kakoršne kaže narod československi brez vsakega sistematiškega pouka, v obče brez vsake šole.

Vrhunec dovršenosti v naravnem ženskem umetnem ročnem delu pa so dosegle češke Moravke in v obče Čehinje vstočnih krajev in Slovakinje. Kar se dostaje pa sistematiške šole na to stran, ima prvo mesto Olomuški dež. muzej, in ta muzej je poslal tudi na občo razstavo najdovršeniših izdelkov. Slava moravskim rodoljubom in rodoljubkam!

No, treba je v konec československe narodopisne razstave obžalovati, da se je Slovani niso udeležili ali niso mogli udeležiti v večem številu. Toliko večjo dolžnost, svoje rojake poučevati o njej, imajo tisti srečni, ki so si jo ogledali sami.

KNJIŽEVNOST.

Majka u radu za Boga i Hrvatsku. Tako se zove prekrasna knjiga, katero je v drugem izdanju poklonil svojemu rodu župnik Iv. Nep. Jemeršić. Priznanje treh hrvatskih škofov priča o njeni veljavi. Želeli bi, da se ta knjižica razširi tudi med Slovenci, najumestneje bi pač bilo, da družba sv. Mohora izda slovenski prevod. Iskreno rodoljubje g. pisatelja nam je porok, da on v to dovoli gotovo rad, da postane njegovo delo tudi last sorodnega mu slovenskega naroda. Koliko dobrega sadu bi donesla izvršitev tega našega nasoveta!

Vso knjižico preveva iskrena pobožnost in pristno domoljubje. Uprav zaradi tega pa uvideva pisatelj veliko in krasno nalogo ženstva, uprav zaradi tega on dostojno in vredno ceni žensko veljavo. — One mu niso, kakor gorškemu „Katoliku“, najinferjernejši rod, za kateri mu nedostaje zadostnih sramotilk — ne, vzvišene in idealne so mu njih zadače, in zato jim ne odreka spoštovanja. Kako krasno nam riše ugled matere! „Mati je zrcalo, na katero vselej gleda deca; mati mu je vzor, katero tem raje, tem lažje sledi, čim bolj so ji privržena in udana. Materino negovanje vtisne se pameti otroka tako globoko, da pogostoma od matere zavisi njegova največa sreča ali nesreča. Česar mati ne probudi v detetovem srcu, to ostane speče morda za veke. — Našemu narodu je mati pojem največje ljubezni, požrtvovalnosti in dobrodelnosti, ki vse daje, a ničesar ne terja nazaj. In vrednost dobre matere kaže nam na zgodovinskih zgledih.

Glavno označenje matere mu je ljubezen. „More li biti človek, ki ne bi poznal velike sile materine ljubezni? Koliko noči dostikrat prečuje mati, koliko solz iztoči zavoljo svojega otroka... Tudi ako si sivolasi starec, spominjaj se živo delovanja svoje matere. Spomni se svoje mladosti, ko si bil brez skrbi, ko je tvoja mati skrbela za te, ko te je poljubovala in pestovala v naročju, ko je čuvala nad teboj kot nad zenico svojega očesa. Spomni se njenih sladkih besedij, poslušaj njene pesni, poklič si v spomin njene sovete in opomine“. Ker pisec tako živo čuti materino veljavo, zato zdi se mu ona najprimernejša v to, da svojim otrokom globoko v srce vcepi dva bisera: ljubezen do Boga in ljubezen do svojega naroda. In to dvoje dolžnost razlaga pisatelj v svoji knjigi in jo uči ženstvo. Zlasti potrebno je priučiti mladini: pobožnost, pokornost, resničnost, poštenje in delavnost.

Poleg tega pa navaja kot glavne naloge materam: 1. treba je, da je nadahnjena s pravim in čistim rodoljubjem; 2. da uže detetovemu povelju in sobici, v kateri stanuje, daje neko narodno lice; 3. da seznanja otroke z domovino in jih poučuje, kako da so vsi državljani dolžni ljubiti svojo domovino; 4. da otroke opozarja na narodne obrede in navade; 5. mati, ki ljubi svojo domovino, pripoveduje otroku o znamenitih in velikih domovinskih osebah, pripoveduje to postopno, kar je laže in otroškemu razumu pristopnejše, pripoveduje sladko in mило, oduševljeno in v pričetku samo junaška in lepa dela prednikov; 6. otroku prepeva lepe in domoljubne narodne pesni; 7. ako je ondi kak narodni spomenik, na njega obrača otrokovo pozornost; 8. treba da opira domoljubje na vero in da vežba dete v čistem hrvatskem jeziku. — Da bi pač tudi vse Slovence proučavale te ženske dolžnosti!

„Materi moralo bi biti do tega, da se njenemu otroku pri sv. krstu da ime onih svetnikov, ki so Hrvatom najbliži po srcu in delih... Ko bi se pri krstu poleg imena kakega svetnika in ugodnika božjega dalo otroku tudi kako narodno ime kot Zvonimir, Krešimir, Branimir ali podobno, mislim da bi s tem stavili na otroka neko neizbrisljivo znamenje, ki bi ga vedno spominjalo Boga in domovine. Niso li n. pr. imena sv. Jeronima, sv. Cirila in Metoda in druga, draga imena, na katera se privija venec najkrajšnejših krščanskih čednostij?“

Prekrasne so besede o domovinski ljubezni. „Ako je mala, ako je nesrečna, ako je izdana in poranjena, treba da jo iskreno ljubimo v besedi in dejanju, treba je, da naša ljubezen raste tem bolj, čim bolj rastejo njene bolečine in trpljenja.“

Rad bi označil še marsikako mesto, a mislim, da zadoščujejo povsem, da se izpozna pristni slovenski duh, v katerem je sestavljena knjižica; mislim da je dovolj to, da si jo omislijo in jo prebirajo tudi Slovenci. Knjižica pisana je tako zanimivo in tako preprosto, da je lahko razumi tudi hrvaščine nevešč Slovenec. — Opravljena je jako elegantno, obsega 174 strani in velja samo 65 krajev. — ter se naroča pri pisatelju, gosp. Iv. Nep. Jemeršiću, župniku v Grubišnem polju na Hrvatskem. Fr. Göstl.

ŽENSTVO.

Gosp. Gynaekophilu v odgovor.

V štev. 38. „Slov. sveta“ pozdravili ste z veseljem dejstvo, da se je naše ženstvo poprijelo miselnega dela, raziskavanja in teoretičnega določanja, kaj bodi naloga in namen življenja Slovencev.

Niste pa zadovoljni z načinom njih pisanja, želite si, naj bi bile bolj odkrite, manj frazaste, naj bi pisale o vsem in vsakem naravnost od srca. Začele naj bi razpravljati o ljubezni, materinstvu, „ženskem instinktu“ i. t. d., ter jim v ta namen priporočate knjige Mantegazza, Bebel in Lavre Marholmove. Vi ste s tem želeli našemu ženstvu pač najboljšo, hoteli ste je spraviti na „napredno, moderno“ pot. No po mojem mnenju izbrali ste pisatelje, katere bi našemu ženstvu najmanj priporočal.

Mantegazza piše pač mnogo, lepo in gladko, soli svoje spise s citati iz vseh mogočih starih in modernih pisateljev, francozkih, angleških, laških, latinskih i. t. d. ter dokazuje s tem, da je neizmerno mnogo čital, toda kljub temu je realna, znanstvena vrednost njegovih knjig vendar le po mnenju strokovnjakov zelo dvomljive vrednosti. Po načinu svojega razpravljanja in po predmetih, o katerih piše, prišel je Mantegazza v modo — in uže to, da pride tak pisatelj v modo, vzbuja dvom o pravi vrednosti njegovih knjig. Osobito o ljubezni, in Vi želite, naj bi naše pisateljice razpravljale o tem predmetu, piše v znani svoji trilogiji takó, da bi, posebno zadnjo teh knjig, kaj nerad videl v ženski roki.

Mantegazzovo pojmanje ljubezni je pač zelo materialno — in samó materialno ter odgovarja njegovemu naziranju na svet in na cilj in konec človeškega življenja, od katerega pričakuje le slasti in vživanje. S tako filozofijo življenja se pa mi Slovenci nikakor ne moremo in ne smemo spriznati, ker ta bi nas ne nesla kvišku ampak nizdol. Tega pa nočemo, saj se vendar nadejamo, da tudi nam napoči doba, ko bomo še živeli svoje življenje. Ako pa hočemo v resnici doseči to svrbo, moramo si izbrati celo protivno pot — pot zmrtnosti in treznosti v vsem in povsod; skrbno moramo gospodariti z vsemi silami duha in telesa ter tudi v ljubezni držati se rajši Tolstega in Björnsonovih načel in naukov o čistosti, nego pa Mantegazzovega epikurejstva.

Tudi Bebel in njegova knjiga o ženi ne zdi se mi najprimernejše berilo za naše naobraženo ženstvo. Bebel v tej knjigi dela med drugim propagando za prosto ljubezen ter grmi proti družini, katere

je po njegovem mnenju le gola fikcija in izvor malone vseh novodobnih nadlog. To svojo trditev utemeljuje s tem, da se dan današnji sklepajo po večini le — konvencijenci zakoni. Menite li, da bi bilo takih zakonov konec, ako bi do skrajnosti olajšali razvod? Bilo hi hitreje obratno: kdor se je prej jadenkrat zvezal v konvencijenci zakon, zvezal bi se potem, ako bi mu kazalo, dvakrat in večkrat, kakor bi baš nanesele momentanne njegove koristi. Kak dobiček bi imela človeška družba od te prostosti? To bi ne bil poseben lek za to nadlogo.

Bebelovi nazori o spolnih odnošajih in o morali, (katere ne priznava v tem pogledu), so isto tako napačni.

O Bebelu in njegovej knjigi o ženi napisal je prof. Masaryk v „Naši nynější krizi“ jako trezno, a filozofski zelo utemeljeno in podkrepljeno sodbo in obsodbo ter ob jednem naznačil pot, po kateri morajo hoditi vlasti mali narodi, ako se hočejo vzdržati in živeti. Jedno teh sredstev, s katerimi se ohranimo in vzdržimo, je baš čisto in redno rodbinsko življenje. In baš do tega zaključka prišle so nekatere naše sotrudnice. To moramo gojiti in boljšati ter gledati, da je moralno povzdignemo kar najviše mogoče. Iz Bebela si torej ne moremo zajemati naukov in navodil; baš nasprotno, delati moramo čisto nasprotno tega, kar on uči. V tem obziru je pa neobhodno potrebno, da bi tudi naša možka mladina, naša „jeunesse dorée“, izpremenila svoje nazore o ženstvu in pa svoje občevarje z njim. To se vam bode zdelo morda zelo staromodno in filistersko, morda celo nazadnjaško. Toda bodite uverjeni, da tisti velikosvetski običaji in nazori godé le bolj onim bogatim postopačem, ki sami ne vedo, kaj bi počeli s svojimi 24 prostimi urami na dan in se vsled tega tako „moderno“ ali bolje, po „parižki“ zabavajo. Narod pa, ki se hoče povspeti in povzdigniti, mora se taki „modernosti“ odreči. Delo prerajejanja mora vsak na sebi začeti, nadaljevati je v družini in v družbi, kajti „ako bo vsak od kremenja, bo narod kakor iz kvadrov“, pravi Neruda. In od kremenja bo vsak le tedaj, ko bo imel trdne nazore o svetu in življenju, o svojih dolžnostih in pravicah. Do tega pa pridemo prej, ako si ohranimo rodbinsko življenje, ako to očistimo in povzdignemo ter Bebelu in njegovim naukom v tem obziru hrbet obrnemo. Da pa dosežemo to, moramo mi možki prvi začeti ter razmerje med možkim in žensko sploh, med soprogom in soprogo še posebe pojimati z drugega, recimo naravnost, vzvišenejšega in idealnejšega stališča nego do sedaj.

Gospodična Marica ima čisto prav, ako v svojem zadnjem pismu naš možki svet graja v tem obziru. Ne mogli bi jej in ne smeli bi jej zameriti, ako bi nas bila —tudi ostreje prijela. Saj je pač stara resnica, da je neemacipovano ženstvo vedno tako, kakoršno si je odgojilo možtvo. In da se baš mi slovenski „gospodje narave“ kaj malo brigamo za odgojo našega ženstva, je tudi nepobitna resnica. Je li to malomarnost ali nesposobnost, ali morda oboje?

(Dalje prih.)

O ženskem vseučiliškem, zlasti medicinskem studiju izdal je slavni kirurg Albert knjižico, v kateri se izraža proti temu, da bi se ženske pripuščale k studijam in izpitom. Glavni argument, da nedostaje ženstvu sposobnosti v to, je pač neopravičen, kajti doslej ni se mu nikdar podala prilika, da bi dokazala, ali lahko tekmuje z možkimi. Zanimivo je, da je bila te dni na odgojališču častniških sirot v Hernalsu, torej na državnem ženskem zavodu, nastavljena kot zdravnica gđe. dr. pl. Kiš, ki se je izučila na Curiškem vseučilišču. V Bosni imamo sicer državno nastavljene zdravnice, no tam to zahtevajo oziri na mohamedansko vero, tukaj teh ozirov ni bilo. Vse kaže torej na obrat v dosedanjem mišljenju, kajti nočemo verjeti, da je ta nova nedoslednost v državi, ki doslej ženstva še ne pripuška k studijam in izpitom, le posledica tega, da je gđe. doktorica slučajno — generalova hči.

RAZGLAD PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Na Kranjskem začela se je agitacija za deželno-zborske volitve. Kot prvi in do sedaj najimenitnejši agitator nastopil je knez in škof Jakob s svojim „opominom duhovščini o političnih volitvah“ z dne 9. t. m. Priznati moramo, da kaj takega še nismo čitali iz peresa katoliškega škofa. Ta „opomin“ je lahko vsakemu oči odprl, da vidi, kaj hoče doseči škof Missia na Kranjskem. Da gre njemu in vernim njegovim služabnikom le za to, da v svoji roki združi cerkveno in politično moč, to so vedeli

poprej vsi, ki se le količkaj pečajo z našimi razmerami, sedaj pa ne more o tem nikdor več dvomiti, pa tudi nikdor ne več tega utajiti. „Opomin“ nas je o tem jasno poučil. Tudi to, da gospodje v ta namen zlorabijo vero in cerkveno dostojavstvo, bilo je prej zavednim ljudem znano, no „opomin“ nam priča, da se gospoda nikakor ne plaši delati iz vere in duhovnega dostojanstva pravi pravcati humbug, da le doseže svoj namen. Molitve, ki se bodo opravljale po kranjskih cerkvah pred izpostavljenim rešnjim telesom pred volitvami, nam pričajo, da znajo gospodje s primernimi sredstvi vplivati na kmetske volilce. No gospoda, ki ima vero in nje blagor vedno na jeziku, katere pa ni strah zlorabiti jo v dosego svojih političnih in čisto posvetnih smotrov, opozorujemo uže danes na žalostne posledice, katere bo moralo roditi tako početje prej ali slej, in za katere bodo oni sami odgovorni. Pomisljijo naj gospodje, da je silno nevarno tako tesno spajati vero in politiko, telesne in duševne koristi, kakor delajo sedaj oni. Nerazsodno ljudstvo ne bo moglo več razločevati vere — od politične duhovske stranke, ki si jedina prisvoja pravico, krojiti mu duševni — in vsakdanji (politični) kruh ter mu hkrati obljublja večno in časno srečo. Pomisljijo naj, da politične stranke vstajajo in propadajo, in ako si pribore tudi vse deželno-zborske mandate, jim ti vendar niso za vedno osigurani ter je bodo morali izgubiti, kakor hitro ne bodo mogli volilcem spolniti danih jim obljub. Ne bodo se smeli torej čuditi, ako jim narod, kateri so učili, da je vera in politika tako tesno spojena, obrne potem hrbet, ne samo kot politikom, ampak tudi kot verskim učiteljem. To bi mi zelo obžalovali, kajti mi ne pletemo vere in politike in želimo, da bi tudi preprost narod vedno jasno razločeval ta dva pojma. Ako se pa to res zgodi, (svoji usodi tudi klerikalna stranka kot delo človeškega uma ne bo mogla uiti), potem prevzamejo vso odgovornost za škodo, katere zadene vero samo oni nase, ki so narod tako odgojili. To naj pomisljijo gospodje, dokler je še čas, in ako jim je v resnici blagor „sv. vere in milega slov. naroda“ takó na srečo, kakor jim je vedno na jeziku!

V Gorici praznuje te dni politično društvo „Sloga“ petletnico svojega obstanka. Drobnó narodno delo, ki ga je to društvo v tej kratki dobi izvršilo, je v resnici veliko in zasluđuje splošnega priznanja ter bodi vsakemu političnemu društvu v posnemanja vreden zgled. Vspehi na šolskem polju so ti: „Sloga“ priborila je potom pravde Goriškim Slovencem slovensko osnovno šolo, katero je morala mestna občina prevzeti na svoj račun. Sedanji odbor prevzel je od starega dvorazredno dekliško šolo in jeden otroški vrt s 140 otroci. Sedaj ima ljudsko šolo z osmimi razredi in tri otroške vrte ter se šola na teh zavodih okolo 630 otrok. Šola je sedaj v novi lepi hiši, troški znašajo nad 6000 frt. Nadalje je „Sloga“ ustanovila lansko leto nadaljevalno obrtno šolo, na kateri je bil letos odprt drugi tečaj ter snuje tudi podobno dekliško šolo! To so v resnici ogromni vspehi, za slov. prebivalstvo v Gorici naprecenljive vrednosti. A to ni vse. Sedanji odbor vodil je z vspehom državno-zborske volitve v velikem posestvu ter priboril nam jeden mandat, vodil z vspehom letošnje deželnozborske volitve, priboril upoštevanje našega življa pri porotah ter deluje z vsemi sredstvi na premeno volilnega reda v trgovinsko in obrtno zbornico, v kateri še nismo zastopani. To je po našem mnenju sedaj res najvažnejše za naš narod, in tako bi moralo postopati vsako društvo, ki hoče v resnici koristiti slov. prebivalstvu. Vrlemu odboru „Sloga“ želimo, da vstraja v svojem te-

žavnem, a do sedaj tako blagoslovljenem delu, slovenskemu razumništvu na Goriškem pa priporočamo, naj odbor v tem podpira z vsemi silami.

„Matica Slovenska“. V novem odboru so: prof. Levec, predsednik; vodja prof. dr. Lampe in župan Grasselli pa podpredsednika.

Slov. poslanci štajerski so letos na volilnih shodih povdarjali naslednje pogoje za zapetni vstop v deželni zbor: 1. jeden slov. poslanec mora biti deželni odbornik, saj lahko število odbornikov pomnožijo, ako od sedanjih nočejo nobenega Slovence prepustiti; 2. jeden naših poslancev pa člen deželnega šolskega sveta; zabrani se naj namerjana preosnova deželnega šolskega zakona, po kateri bi okrajni šolski soveti izgubili pravico sestavljati terno pri imenovanju učiteljev; na vinorejski šoli v Mariboru in deželni gimnaziji v Ptujju naj se za slovenske učence uvede slovenščina kot poučni jezik.

„Slovencu“ in pisatelju „Dunajskega pisma“ v 241 št. odgovarjamo le toliko, da se z ljudmi, ki nimajo ni pojma o dostojnosti in poštenosti; ne moremo spuščati v razprave. Konstatujemo pa, da se je g. Xy, (mož je res previden, da se je skrtil kar za dve nepoznanki) vestno potrudil ovaditi Dunajske „radikalne“ velikošolce obema sedaj gospodarečima strankama na Kranjskem ter opozoriti nanje tudi policijo. V ta namen je objavil polna imena „govornavčarjev“ in vsega „štaba“ tukajšnjih „radikalcev in neplačanih peresarjev“ „Slov. Sveta“. Nas to sicer ne plaši, mi le konstatujemo dober namen in faktum!

Konstatujemo nadalje s primernim respektom, da se je Slovenčev dopisnik z občudovanja vrednim samozatajevanjem blagovolil pečati s čisto privatnimi razmerami nekaterih naših tovarišev ter je takó seveda kar najtopleje priporočil svojemu občinstvu. Da, v brezmejni svoji nesebičnosti sledil je nekaterim celo v kavarno!

Mi to kvitujemo kot izraz in dokaz najnovejše „katoliško-narodne“ ljubezni, izjavljamo pa, da se z njim in njegovimi somišljeniki ne bomo nikdar na tak način pečali, ker nam tega ne dadó naši nazori o dostojnosti in poštenosti!

„Peresar“.

l) ostali slovanski svet.

Badenijevo ministerstvo predstavilo se je 22. t. m. državnemu zboru, in ob tej priliki razvil je novi ministerski predsednik program nove vlade, ki je po večini samo kopija Taaffejevega programa, toda s tem razločkom, da naravnost priznava nemškemu narodu in nemški kulturi „tradicionalno“ voditeljstvo ter obljublja, da bo strogo postopal proti onim strujam, ki „odvajajo od civilizacije ter vodijo k uničenju človeške družbe“. S tem je menda mislil deloma socialno gibanje in težnje socialnih demokratov.

Koj na početku svojega govora obečuje grof Badeni, da hoče nova vlada pomiriti avstrijske narode ter postaviti se proti vsem pojavom, ki bi utegnili škoditi temu pomirjenju. Gojiti hoče avstrijski patrijotizem ne samo z besedami, ampak tudi z dejanji. Da doseže ta namen, ravna se bode nova vlada po dveh temeljnih načelih. Aktualno opravičene zahteve, odgovarjajoče vsakočasnemu razvoju, držeče se v državnopravnih, finančnih in gospodarskih odnošajih, hoče brez predsodkov, nepristransko in pravično uvaževati, ako bodo stavljeni zakonitim putem. To bo pa mogla in smela nova vlada le na tak način storiti, „da zavaruje prej na historičnem momentu sloneči, tradicionalni poziciji in

dolgoletni, vsem drugim narodom zgledni in vodilni kulturi nemškega naroda dolžno upoštevanje“. Kakor vidimo, hoče torej grof Badeni pomiriti avstrijske narode pod hegemonijo nemštva. Poljakov se to seveda ne tiče. Mladočehi so temu ugovarjali. Nova vlada se hoče pečati tudi s „češkim vprašanjem“ ter vstvariti tam normalne odnošaje. Češkemu narodu zaupa popolnoma ter je prepričana o njegovej tolikrat dokazanej lojalnosti. Odpravo izjemnega stanja ne smatra koncesijoj, ampak prvim korakom k uvedbi normalnih odnošajev. Nasproti strankam se nova vlada noče vezati, ker se noče dati voditi, hoče mariveč sama voditi ter vstvariti mogočno solidarno Avstrijo. Tudi neke času primerne aspiracije hoče upoštevati, ne da bi s tem stavila v nevarnost koristi družabnega reda. Naposled obeta, da bode novi vladi verska odgoja mladine tudi na sre. Konečno podaje delavni program nove vlade. Rešiti hoče proračun še tekom t. l., potem ponoviti pogodbo z Ogersko, dovršiti davčno preosnovo, uvesti novi pravdni postopek ter predložiti zbornici vtó potrebne nove zakonske načrte, obljublja pa tudi v kratkem volilno reformo, izdelano brez vsake ozkosrčnosti ter jo kot celoto predložiti zbornici Državno gospodarstvo hoče urediti tako, da bo pospeševala razvoj bogatih dežel, a zajedno pomagala siromašnim in v gospodarskem obziru zanemarjenim in za ostalim deželam, in to ne samo na severu nego tudi na jugu!

Na predlog grofa Kuenburga in dr. Herolda začela se je 24. t. m. debata o programu novega ministerstva.

Od četrtega naprej se razpravlja program nove vlade. Oglasili so se razni govorniki, sosebno načelniki strank. V tem bomo obširneše poročali bodoči teden. Kaže se pa uže sedaj, da hočejo vlado podpirati poleg Poljakov in nemških levčarjev tudi Hohenwartovci, na prvem mestu nemški konservativci in češki fevdalci; jugoslovanski oportunisti bodo seveda tudi vstrajali v klubu Hohenwartovem in tako podpirali protislovanski sistem, ki se izraža tudi v načelih in programu nove vlade.

Proračun za 1896. kaže potrebščin 662,691 582 gld., za 18,210.495 več od 1895., pokritja pa 662,902.808 gld., za 18,384.112 več od lani, torej preostaje prebitka 211.226 gld. Med postavkami so: za novo sodno poslopje v Ljubljani prvi obrok 30.000 gld., za utrakvistični gimnazij v Celju 6000 gld., za izredne potrebe gimnazija v Kranju 2500 gld., za napravo kopeli za delavce tobačne tovarne v Ljubljani 10 000 gld., za zgradbo novega vladnoga poslopja v Ljubljani 98.557 gld.

Izjemno stanje v Pragi bilo je 21. t. m. odpravljeno vsled naredbe skupnega ministerstva. „Arbeiter Ztg.“ prinaša v štev. 291. zanimivo bilancijsko tega izjemnega stanja. „Arbeiter Ztg.“ piše: „Izjemno stanje trajalo je dve leti, jeden mesec in 8 dnij. Ustavljenih bilo je 7 časopisov; triurni cenzuri podvrženih 24 listov, med temi 13 čeških, 1 nemškonacionalni in deset socialno-demokratskih. Izjemno stanje bilo je omejeno le formalno samó na Prago; v resnici sezalo je mnogo dalje. Takó je bilo v Kolinu zabranjeno izdavanje peterih novin, katere so se morale zateči celó v Brno. Takoj po proglašenju bila je sistovana delavnost mladočeškega kluba ter ustavljeno sedemnajst političnih društev. Nič manj nego 213 društvom bilo je zapovedano, da morajo svoja zborovanja tri dni poprej prijaviti, vsem drugim odločen je bil v ta namen obrok dveh dnij. Razpuščenje društev ni bilo s tem pri kraju; bilo je uničenih osem političnih in šest dijaških društev. Pravo delo vršilo je seveda iz-

jemno sodišče. Obravnavalo je v 72 tožbah s 179 obtoženci. Najviše kazni prisojene so bile sedemnajstletnemu ključavničarskemu vajencu in šestnajstletnemu delavcu zaradi veleizdaje; ta dva mladiča bila sta obsojena vsak na dvanajst let težke ječe. Za tema sledile so obsodbe zaradi veleizdaje po jednajst in deset let. Skupej prisodilo je izjemno sodišče kazni za 258 let, 5 mesecev in 25 dnij. Radi politično-kazenskih slučajev bilo je toženih 30, radi motjenja javnega miru 91, po §§ 300, 302 in 305 k. z. pa 20 ljudij. Od teh bilo je oproščenih samo dvanajst, od ostalih obtoženih le trije, takó da je bilo od 179 obtoženih 164 obsojenih. Od onih, ki so bili obsojeni v pravdi proti Omladini, je še štirnajst zaprtih, trije so umrli v ječi; jednega rešila je blaznost trpljenja. Pač bogata žetev nesreče in strahu, ki jo je imelo izjemno stanje.“

Narodopisna razstava češkoslovska v Pragi se je zatvorila dne 23. oktobra. V ta dan je obiskalo razstavo 82.699 ljudij; s tem številom se je prekoračil drugi milijon, in je bilo od začetka do konca na razstavi 2.065.000 takih, ki so plačali vstopnino.

Gališke razmere nam primerno ilustruje slučaj p. Stojalovskega. Pater Stojalovski bil je izmed tistih duhovnikov, ki propovedujejo bogatašem ter hodijo k ubogim v goste. Izdajal je dva poljudna lista, v katerih je preprostem kmetskemu ljudstvu odkrival namere in nakane njegovih tlačiteljev in izsesovalcev. V tem pogledu ni šibal le plemenitaše in Zide, ampak tudi škofom ni prizanašal, ako so kot ljudje in politiki ravnali krivično in ljudstvu kvarno.

To je škofje bolelo in hoteli so se ga na vsak način iznebiti. Zaprošiti je moral, da ga sprejmejo v kako škofijo izven Galicije ter je vstopil tako kot duhovnik pod nadškofa Milinovića v Baru v Črnogori; izprosil si je pa takoj pet let dopusta, da sme ostati v Galiciji ter nadaljevati svoje delovanje. Nadškof mu je ta dopust radovoljno dovolil ter pohvalil njegovo v resnici katoliško delovanje. Takó je ostal p. Stojalowski v Galiciji ter dobil celo blagoslov sv. Očeta za svoje delovanje baš v oni čas, ko so škofje gališki prepovedali svojim vernikom čitati in naročiti njegove liste. Ker mu nikakor niso mogli z lepa do živega, (bil je pač zaprt jedenkrat sedem mesecev, jedenkrat 10 dnij zaradi žaljenja časti), obrnili so se na nuncija Agliardija na Dunaju, in ta mu je naložil, naj nemudoma odide v svojo škofijo. Ta nalog bil je prijavljen v uradnem listu gališkem, ter nam priča, v kaki svezi so škofje, gališka in osrednja vlada in pa nuncij — ter razmerje med temi zavezniki — in preprostim ljudstvom in njega prijatelji in zagovorniki. Ker ima pa po naših veljavnih zakonih p. Stojalowskemu v prvi vrsti ukazovati njegov biskup (Episcopus proprius), od katerega ima še štiri leta dopusta, v drugi vrsti pa biskup onega kraja, v katerem živi sedaj (to je sedaj biskup Tješinski, ni mu treba pokoriti se nuncijevemu nalogu ter lahko ostane na svojem mestu, tlačenemu ljudstvu na korist, v strah in jezo njegovim tlačiteljem. y.

Zagrebski mestni zbor imenoval je na predlog g. Mošinskega bana gr. Hedervaryja in ogerskega minister-

skega predsednika bar. Banffyja častnima občanoma v zadoščenje, kakor je rekel predlagatelj, za nečast, storjeno madjarski zastavi, in v dokaz, da meščanstvo Zagrebsko protestuje proti tem demonstracijam. G. Folnegović je temu predlogu sicer ugovarjal, a bil je vendar sprejet.

Lužiški Srbi so 2. oktobra v Budišinu imeli jubilejni „serbski spěwanski swejden“, pri katerem je pelo mnogo srbskih društev.

Hrvatski akademiki na Dunaju in v Gradcu so izdali izjavi, da povsem odobravajo demonstracije svojih Zagrebskih kolegov proti izzivanju Madjarov in Srbov s svojimi zastavami, ter jih uverjajo svojega sočuvstvovanja v „dneh trpljenja“. Njih geslo je: „Vsakemu svoje, — Hrvatom Hrvatsko!“

V ogerskem državnem zboru bile so Zagrebske demonstracije proti madjarski zastavi uže na dnevnem redu. Najmlajši „patrijot“ Fran Košut je zahteval, da mora dobiti užaljeni madjarski narod satisfakcijo; grof Ugron je pa zahteval, naj se postavi madjarska zastava na isto mesto, kjer je bila poprej, ter naj pred njo defiluje vse Zagrebsko vojaštvo, vsa oblastva i. t. d., s kratka, naj se Zagrebcanom postavi neke vrste Gesslerjev klobuk v podobi madjarske zastave. Ministerski predsednik in hrvatski minister sta te patrijote potolažila s tem, da Zagrebcani ne odobravajo te demonastracije, ter da bodo tega „zločina“ krivi studentje strogo kaznovani.

KNJIŽEVNOST.

„*Naše doba*“ III. letnik 1. štev izšlo je z nastopno vsebino: Zolív materialism. Studuje T. G. Masaryk. — Tomáš Alva Edison. — Postaveni našeho maloživnostnictva. Napsal Dr. Gruber. — Slovensko od let šedesátých. — Národopisná výstava českoslovanská. Piše Dr. Jakubec. — Rozhledý politické. — Rozhledý po veřejném hospodářství. — Rozhledý živnostenské a obchodní — Rozhledý sociální. — Rozhledy časopisecké. Úvahy a kritiky. Zprávy.

„*Naše doba*“ hoče izdajati „izbrane najboljše poučne spise“ ter podati vsakemu priliko, da si tekom malo let priskrbi lepo in cenjeno knjižnico filozofskih in znanstvenih del iz vseh svetovnih literatur. List in njega novo podjetje najtopeleje priporočamo vsakemu, ki se hoče temeljito poučiti o vseh aktualnih vprašanjih, ki gibljejo, znanstveni, umetniški in politiški svet, kakor tudi onim, ki si hočejo pridobiti globokejšo splošno naobrazbo ter z dobo napredovati.

Запросы народа и обязанности интеллигенции въ области просвѣщенія и воспитанія. Изданіе второе, значительно дополненное. А. С. Пругавицъ. С.-Пб., 1895. Pisatelj kaže na to, da inteligencija proizhaja iz naroda, temu je dolžna hvaležnosti za svoj obstanek, zato pa je dolžna tudi gledati na povzdignjenje istega naroda s pomočjo šolstva in omike.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsak petek na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto glđ. 5, pol leta glđ. 2.50, četrt leta glđ. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 glđ. — Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr. — *Zunaj Avstro-Ogerske* na leto 6 glđ. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse, Nr. 5.